
Endringer i opioidbruken i Norge må tas på dypeste alvor

DEBATT

INGVILD ODSBU

ingvild.odsbu@fhi.no

Ingvild Odsbu er seniorforsker ved Avdeling for psykiske lidelser, Folkehelseinstituttet.

Forfatteren har fylt ut ICMJE-skjemaet og oppgir ingen interessekonflikter.

MARTE HANDAL

Marte Handal er spesialist i klinisk farmakologi, avdelingsdirektør ved Avdeling for kroniske sykdommer, Folkehelseinstituttet og forsker ved Senter for rus- og avhengighetsforskning (SERAF), Universitetet i Oslo. Forfatteren har fylt ut ICMJE-skjemaet og oppgir ingen interessekonflikter.

PETTER C. BORCHGREVINK

Petter C. Borchgrevink er overlege og avdelingssjef ved Avdeling for smerte og sammensatte lidelser, St. Olavs hospital og professor ved Institutt for sirkulasjon og bildediagnostikk, NTNU.

Forfatteren har fylt ut ICMJE-skjemaet og oppgir ingen interessekonflikter.

THOMAS CLAUSEN

Thomas Clausen er senterleder og professor ved Senter for rus- og avhengighetsforskning (SERAF), Universitetet i Oslo.

Forfatteren har fylt ut ICMJE-skjemaet og oppgir ingen interessekonflikter.

SVETLANA SKURTVEIT

Svetlana Skurtveit er seniorforsker ved Avdeling for psykiske lidelser, Folkehelseinstituttet og professor ved Senter for rus- og avhengighetsforskning (SERAF), Universitetet i Oslo. Forfatteren har fylt ut ICMJE-skjemaet og oppgir ingen interessekonflikter.

Vi trenger mer kunnskap om konsekvensene av vedvarende opioidbruk før vi kan si at det ikke er grunn til bekymring.

Vi har en pågående debatt om hvorvidt vi har en «opioidepidemi» i Norge. At andelen opioidbrukere har vært stabil, brukes ofte som et argument for at det ikke er noen grunn til bekymring (1, 2). Vi ønsker å nyansere dette bildet, da det bak den totale opioidbruken skjuler seg uheldige bruksmønstre som bør følges videre og tas tak i.

Flere bruker opioider over lang tid

Når man ser på totalt antall opioidbrukere, sier dette ingenting om de endringene som har skjedd i ulike bruksmønstre. De fleste som bruker opioider, henter ut én resept, mens et mindretall henter ut opioider på resept gjentatte ganger over lengre tid (vedvarende opioidbruk) (3, 4). Opioider er indisert ved akutte smerter, men ved vedvarende bruk er ikke den smertelindrende effekten godt nok dokumentert. Samtidig kan slik bruk være forbundet med negative konsekvenser.

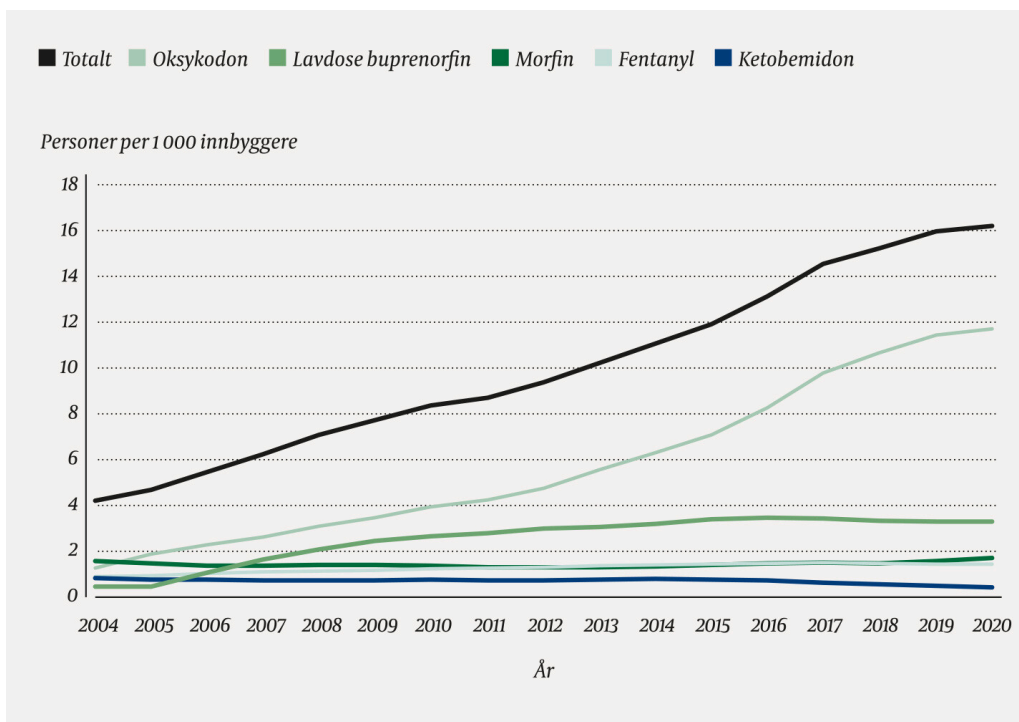
«Når man ser på totalt antall opioidbrukere, sier dette ingenting om de endringene som har skjedd i ulike bruksmønstre»

Prevalenstall basert på alle opioidbrukere skiller ikke mellom akutt og vedvarende bruk og er dermed ikke tilstrekkelig for å kunne si noe om endringer i opioidbruk som det bør følges spesielt nøye med på. Vi har nylig vist at rundt 60 000 personer i Norge hadde vedvarende bruk av opioider i 2019 og at dette var en økning på 10 000 personer siden 2011 (5). De fleste fikk opioider utelukkende forskrevet utenfor blåreseptordningen for langvarige, sterke smerter eller palliativ behandling. Dette tyder på at det finnes en stor gruppe pasienter med vedvarende opioidbruk som blir behandlet med opioider over lang tid uten klar indikasjon og god og nødvendig oppfølging.

Økt bruk av «sterke» opioider

Tall for den totale opioidbruken sier heller ingenting om de endringene som har skjedd i typen opioider som forskrives. Opioidepidemien i USA startet i slutten av 1990-årene med en kraftig liberalisering i bruk av potente opioider, spesielt oksykodon, for ikke-maligne smertelidelser. Det er derfor grunn til å

følge utviklingen i forskrivning av oksykodon i Norge spesielt nøye. Tall fra Reseptregisteret viser at antallet brukere av «sterke» opioider øker og at denne økningen er drevet av en økning i bruken av oksykodon, til en viss grad også en økning i bruken av lavdose buprenorfin (6) (figur 1). Oksykodon har ikke erstattet andre «sterke» opioider, da bruken av disse har vært mer eller mindre stabil siden 2004.

Figur 1 Antall personer per 1 000 innbyggere som har fått utlevert minst ett «sterkt» opioid på resept i perioden 2004–20 totalt og fordelt på type legemiddel. Data fra Reseptregisteret (6).

De «svake» opioidene kodein eller tramadol brukes i mye større grad enn «sterke» opioider i Norge. Det har riktignok vært en mindre nedgang i bruken av «svake» opioider de senere årene, men denne nedgangen kan ikke forklare hele økningen i bruken av oksykodon. En dreining fra «svake» til «sterke» opioider er heller ikke uproblematisk.

En stor andel av de vedvarende opioidbrukerne i Norge benytter også andre vanedannende legemidler (5). Dette er i strid med nasjonale retningslinjer og øker risikoen for utvikling av avhengighetssyndrom. Vi vil også påpeke at det i Norge har skjedd en endring i hvilke opioider som dominerer i statistikken over overdosedødsfall. Det har vært en utvikling mot at flere dør av overdose knyttet til smertestillende legemidler som inneholder opioider enn av heroin.

Vi har ikke en «opioidepidemi» i Norge lik den man har i USA, men for å unngå en slik utvikling er det viktig å følge med på de mulige urovekkende trendene som allerede er avdekket. Vi trenger også mer kunnskap om risikofaktorer og konsekvenser av vedvarende opioidbruk i den norske befolkningen.

LITTERATUR

1. Stubhaug A, Ljoså TM, Granan LP et al. Opioidkrisen kan avblåses. Tidsskr Nor Legeforen 2021; 141. doi: 10.4045/tidsskr.21.0621. [PubMed][CrossRef]

2. Hortemo S, Madsen S. Innlegg: Er dødelige opioider på fremmarsj i Norge? Dagens næringsliv 19.5.2021.
<https://www.dn.no/innlegg/legemidler/opioider/helse/innlegg-er-dodelige-opioider-pa-fremmarsj-i-norge/2-1-1012418> Lest 18.1.2022.
 3. Skurtveit S, Sakshaug S, Hjellvik V et al. Bruk av vanedannende legemidler i Norge 2005–2013. Rapport. Oslo: Folkehelseinstituttet, 2014.
<https://www.fhi.no/globalassets/dokumenterfiler/rapporter/2014/bruk-av-vanedannende-legemidler-pdf.pdf> Lest 16.12.2021.
 4. Svendsen K, Skurtveit S, Romundstad P et al. Differential patterns of opioid use: defining persistent opioid use in a prescription database. *Eur J Pain* 2012; 16: 359–69. [PubMed][CrossRef]
 5. Odsbu I, Handal M, Hjellvik V et al. Vedvarende bruk av opioider og samtidig bruk av andre vanedannende legemidler. *Tidsskr Nor Legeforen* 2022; 142. doi: 10.4045/tidsskr.21.0659. [CrossRef]
 6. Reseptregisteret. Data fra POINT-prosjektet. POINT – Hvordan unngå en opioidepidemi i Norge: Fokus på behandling av kroniske smerter.
<https://www.med.uio.no/klinmed/forskning/prosjekter/point-hvordan-unnga-opioidepidemi-norge/> Lest 18.1.2022.
-

Publisert: 14. februar 2022. *Tidsskr Nor Legeforen*. DOI: 10.4045/tidsskr.21.0909
Mottatt 22.12.2021, første revisjon innsendt 18.1.2022, godkjent 25.1.2022.
Opphavsrett: © Tidsskriftet 2026 Lastet ned fra tidsskriftet.no 5. juli 2026.